

До питання необхідності використання контролінгу на підприємствах бурякоцукрової галузі

Висвітлено еволюцію концепцій контролінгу. Обґрунтовано необхідність використання контролінгу на підприємствах бурякоцукрової галузі.

Отражена эволюция концепций контроллинга. Обоснована необходимость использования контроллинга на предприятиях свеклосахарной отрасли.

The evolution of the controlling concept is reflected. It has been proved the necessity of controlling use on the enterprises of sugar-beet industry.

Постановка проблеми. Управління підприємством у жорстких рамках конкурентного середовища вимагає нового підходу до ведення бізнесу.

Одним із основних завдань управління в умовах трансформації вітчизняної економіки під впливом світової економічної кризи є необхідність безперервного, обґрунтованого спостереження за поточними процесами на підприємстві, їх оцінка і прогнозування змін і відхилень від заданих параметрів з метою підвищення ефективності управлінського рішення по досягненню запланованих цілей діяльності підприємства.

Дана проблема може бути вирішена за допомогою формування комплексної системи контролінгу, що є одним із найважливіших напрямів у розвитку теорії і практики управління, реалізація якої дозволяє у необхідні терміни використати економічну ситуацію і визначити напрям управлінської дії для досягнення поставлених цілей.

Контролінг дозволяє гнучко реагувати на мінливі параметри внутрішнього і зовнішнього середовища, ухвалювати управлінські рішення в умовах невизначеності і підприємницького ризику, здійснювати стратегічне управління розвитком підприємства на довгострокову перспективу.

Інструментальна база контролінгу допомагає вирішити проблему взаємозв'язку стратегічної діяльності підприємства із оперативною.

Запровадження в управління бурякоцукровими підприємствами інструменту контролінгу як системи збалансованих показників зробить їх орієнтованими на стратегію, а отже більш конкурентоспроможними.

Відсутність науково-практичних розробок в області формування і використання системи збалансованих показників у системі управління підприємством і визначає актуальність теми проведеного дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемою розвитку теоретичних і практичних питань контролінгу присвячені праці зарубіжних і вітчизняних науковців,

серед яких Н.Г. Данілочкіна [4], Т. Райхман [5], Д. Хан [9], О.А. Зоріна [2], Т.В. Калайтан [3], О.М. Старенька [7], С.Г. Фалько [8], В.Б. Дзьоба [1]. Деякі компоненти та методи контролінгу діяльності підприємств бурякоцукрової галузі висвітлено у праці П.Т. Саблука [6]. Незважаючи на широке запровадження контролінгу, концептуальні дискусії серед науковців ще не вичерпані, а їхній аналіз показує, що ця область економіко-управлінських знань описана з різним ступенем систематизації, що виражається у великій кількості визначень самого поняття «контролінг».

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності використання контролінгу на підприємствах бурякоцукрової галузі.

Виклад основного матеріалу. Сукупність підходів до визначення поняття «контролінг» дозволяє зробити висновок, що єдиного розуміння значення терміну «контролінг» серед науковців немає. Єдність існує тільки в тому, що отожнювати контролінг із контролем не можна (англомовне дієслово to control перекладається не лише як «контролювати», а й як «управляти», «регулювати») [2, 3, 7].

Автор погоджується із науковцями, які розглядають контролінг через призму системного і процесного підходу. Більш того, слід зазначити, що сама концепція контролінгу забезпечує як системний, так і процесний підхід до реалізації різних прогресивних методів управління (у тому числі TQM) та їх синтез у єдину (систему) технологію управління підприємством. Не спростовувавши інші позиції, вважаємо їх недостатньо точними, оскільки вони розкривають тільки один аспект, а не всю сутність і зміст системи контролінгу на підприємстві, зважаючи на те, що контролінг має складний багатокomпонентний характер і охоплює усю систему управління підприємством.

На думку автора, контролінг можна визначити як безперервний процес, що включає планування, координацію, інтеграцію, аналіз і оцінку діяльності підприємства з подальшою корекцією відхилень, що виникають від запланованого рівня і стратегії функціонування підприємства, головною метою якого є підтримка стійкого положення підприємства і сприяння його ефективному розвитку в ринкових умовах. Такий підхід, на нашу думку, сприяє чіткішому розумінню сутності системи контролінгу, створює передумови для її якіснішої реалізації і функціонуванні на підприємствах.

Історичний розвиток ідеї, філософії і форм втілення у практику контролінгу допомагає кращому розумінню нинішнього стану концепції контролінгу, перспективи його розвитку і усвідомити, наскільки важлива його роль у сучасній практиці вітчизняних підприємств для їх успішного функціонування.

Традиційно теоретики контролінгу виділяють три групи концепцій контролінгу, пов'язаних із його функціональним обґрунтуванням і інституційним уявленням: концепція, орієнтована на систему обліку (Н.Г. Данілочкіна, Д. Шнайдер і ін.); концепція, орієнтована на інформаційну систему (П. Прайсслер, Т. Райхман, К. Серфлінг та ін.) і концепція, орієнтована на систему управління (Й. Вебер, Х. Ю. Кюппер, Д. Хан, П. Хорват і ін.) [7].

На рисунку автором представлена еволюція концепцій контролінгу, на якій інформаційна база попередньої концепції контролінгу є основою для становлення і розвитку наступної.

Сучасному контролінгу властива координаційно-навігаційна концепція, сутність якої полягає в тому, що якщо правильно підібрати, виміряти і збалансувати стратегічні і оперативні показники діяльності підприємства, то тоді можна буде забезпечити стійке і ефективне досягнення поставленої мети.

Зазначимо, що нині вже формується, але поки не отримала широкого використання концепція стратегічної навігації, сутність якої полягає в тому, що контролінг більшу увагу повинен приділяти стратегічному менеджменту. Адже саме на стратегічному рівні закладаються основи (потенціали) майбутньої ефективності підприємства. Контролінг повинен створювати інструменти для чисельного виміру стратегічних цілей і потенціалів. Концепція контролінгу, направлена на оптимізацію інтересів зацікавлених осіб, минає стадію становлення. Проте вже нині окреслилися певні контури даної концепції. Сутність її полягає в тому, що у нинішніх умовах особливо великі підприємства не можуть ставити цільове завдання у вигляді оптимізації фінансово-економічних параметрів лише для самого підприємства. Нині вже недостатньо ставити завдання максимізації прибутку, рентабельності і т.д. Необхідно враховувати при цьому інтереси досить широкого кола зацікавлених осіб: держави, власників, кредиторів, акціонерів, працівників, соціальних і екологічних інститутів, місцевих органів влади і т.д.

Аналіз історичного розвитку ідеї і концепції контролінгу дозволив зробити висновок про підвищення ролі даного феномену в процесі управління, що обумовлене його найважливішою якістю – гнучкістю до змін зовнішнього середовища і умов господарювання, а також поступовим удосконаленням системи менеджменту.

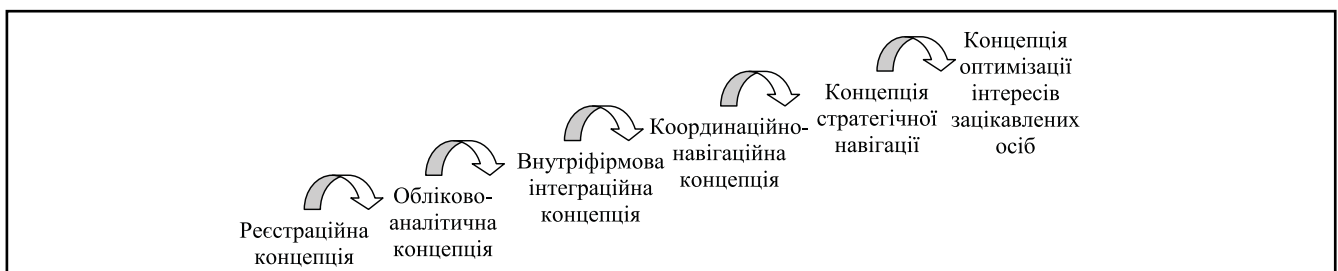
Основними функціями контролінгу на виробничому підприємстві є: управлінська, координуюча, сервісна, функція адаптації і функція планування.

Автором виділена превентивна функція контролінгу як окрема і досить значима. Сутність її полягає у своєчасному попередженні і сигналізації про відхилення, що виникають, від запланованого плану в системі управління і функціонування, які можуть спричинити несприятливі для підприємства і його подальшого розвитку наслідки.

Основними властивостями системи контролінгу є:

- централізованість – властивість системи контролінгу бути керованою із єдиного центру (служби контролінгу);
- сумісність, взаємоприспосованість і взаємоадаптивність системи контролінгу і системи менеджменту підприємства;
- стійкість – підвищення ефективності підприємства відбувається в результаті того, що концепція контролінгу дозволяє скорочувати час на ухвалення управлінського рішення, виключаючи дубльовані функції. У разі потреби служба контролінгу може залучати відповідних фахівців для вирішення особливих завдань;
- безперервність – контролінг як підсистема управління системи менеджменту підприємства передбачає постійне (безперервне) використання його інструментів і методів для досягнення цілей підприємства;
- комплексність – дії системи контролінгу, що включає сукупність методів і інструментів, а також сукупність чинників, які сприяють розвитку системи управління підприємством, направлені на підвищення ефективності системи менеджменту підприємства;
- синергічність – дана властивість виявляється в односторонності дій системи контролінгу, в інтеграції зусиль у системі менеджменту підприємства, які призводять до примноження ефективності кінцевого результату;
- гнучкість – здатність системи контролінгу адаптуватися до умов зовнішнього середовища, можливість саморегулювання і відновлення стійкої діяльності підприємства;
- системність – система контролінгу як єдине ціле складається із комплексу взаємопов'язаних елементів, направлених на досягнення цілей системи менеджменту підприємства;
- зворотній зв'язок, що виникає у процесі здійснення концепції контролінгу, як основоположна властивість контролінгу, що дозволяє оцінити і проаналізувати ефективність використання тих або інших інструментів в управлінні [1].

Виділені властивості є, на думку автора, значущими, їх обов'язково необхідно використовувати при реалізації концепції контролінгу для досягнення максимального ефекту діяльності підприємства.

Еволюція концепцій контролінгу [8, с. 8–9]

Інструменти контролінгу необхідно класифікувати за двома критеріями одночасно – по горизонту планування і за яким-небудь іншим критерієм (по функціях менеджменту, по центрах відповідальності підприємства, а також залежно від бізнес-процесів і напрямів модернізації).

Узагальнюючи причини, що зумовили необхідність використання на підприємствах бурякоцукрової галузі такого механізму як контролінг, нами виділені такі:

- зміна акценту із контролю минулого на аналіз майбутнього;
- необхідність у проведенні безперервного відстеження змін, що відбуваються у зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства;
- посилення нестабільності зовнішнього середовища, що висуває адаптаційні вимоги до системи управління підприємством;
- необхідність розробки обґрунтованої системи дій щодо забезпечення виживання підприємств і уникнення кризових ситуацій;
- необхідність оперативних дій на зміни зовнішнього середовища, підвищення гнучкості підприємства;
- ускладнення систем управління підприємством, що вимагає специфічного механізму координації усередині системи управління;
- інформаційний бум при недостатності релевантної (істотної, значущої) інформації, що вимагає побудови спеціальної системи інформаційного забезпечення управління.

Висновки

Очевидно, що поява і розвиток контролінгу є наслідком розвитку самого підприємства як системи. Сутність контролінгу як сукупності інструментів управління, полягає в наявності зворотного зв'язку, за допомогою якого відбувається коректування стратегії підприємства і вдосконалення системи показників його діяльності.

Автором уточнено визначення поняття «контролінг» із урахуванням довгострокових перспектив його розвитку (координаційно-навігаційна концепція і концепція стратегічної навігації). Контролінг – це система управління процесом досягнення стратегічних цілей підприємства, інтегруючи методи управлінського обліку, економічного аналізу, бюджетування і

контролю в єдину інформаційну систему, на основі якої ухвалюються управлінські рішення у режимі реального часу.

Сучасний стан контролінгу характеризується явним нахилом до оперативного контролінгу, який у методичному та інструментальному плані більш всесторонньо розроблений. Для усунення недостатньої комунікації стратегічних цілей у напрямі оперативної сфери діяльності вважаємо за доцільне використовувати комплексний інструмент стратегічного контролінгу – систему збалансованих показників, яка дозволяє пов'язати стратегічну діяльність із оперативною.

Література

1. Дзьоба В.Б. Вдосконалення управління на підприємствах машинобудівної промисловості з використанням інструментів контролінгу / Дзьоба В.Б. // Науковий вісник НЛТУ України. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2009. – Вип.19.9 – С. 154–161.
2. Зоріна О.А. Місце контролінгу в системі управління підприємством / Зоріна О.А. // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2010. №2(49). – С. 59–66.
3. Калайтан Т.В. Контролінг: проблеми термінології / Калайтан Т.В. // Вісник Львівської комерційної академії (Серія економічна). – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2009. – Вип. 30. – 214 с.
4. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Е.А. Ананкина, С.В. Данилочкин, Н.Г. Данилочкина и др.; под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2002. – 279 с.
5. Райхман Т. Менеджмент и контроллинг. Одни цели – разные пути и инструменты / Райхман Т. // Международный бухгалтерский учет. – 1999. – №5. – С. 40–52.
6. Саблук П.Т. Облік і контроль діяльності цукропереробних підприємств / Саблук П.Т. // Облік і фінанси АПК. – 2009. – №3. – С. 105–107.
7. Старенька О.М. Концепція контролінгу як альтернатива системі оперативного управління / Старенька О.М. // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса: ОДЕУ, 2008. – №34. – С. 286–291.
8. Фалько С.Г. Контроллинг: миссия, современное состояние и перспективы развития / Фалько С.Г. // Збірник наукових праць «Формування ринкової економіки». – К.: КНЕУ, 2008. – С. 3–11.
9. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Пер. с нем. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.

О.Ю. ГАВРИК,
асистент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту, Білоцерківський національний аграрний університет

Основні напрями, критерії і показники ефективності в яєчному виробництві

Ефективність суспільного виробництва являє собою економічну категорію, що характеризує результативність основних напрямів, критеріїв і показників ефектив-

ності в яєчному виробництві, обумовлену за допомогою зіставлення витрат усіх видів виробничих ресурсів з досягнутим рівнем задоволення суспільних потреб, тобто